

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

EXEMPLAR 2009

MADUO: 80

NAKO: 2½ Diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le (19).

1.

1. Ditaelo le tsebe ya kitsiso:

Tsebe e, e tshwanetse go nna le kitsiso e e latelang:

- Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
- O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaane la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monogwaga. Morago ga moo buisa dipotso tse mme o tlopho dipotso tse o batlang go di araba.
- Pampiri e, e na le dikarolo di le THARO:
KAROLO YA A: Poko
KAROLO YA B: Padi
KAROLO YA C: Terama
- Latela ditaelo ka kelotlhoko kwa tshimologong ya karolo nngwe le nngwe.
Araba DIPOTSO DI LE TLHANO: di le tharo mo karolong ya A, e le nngwe mo karolong ya B le e le nngwe mo karolong ya C. Dirisa lenaannetefatso go go thusa.
- Kwala palo ya dikarabo jaaka dipotso di boditswe.
- Simolola karolo nngwe le nngwe mo tsebeng e ntšhwa.
- Kwala ka mokwalo o o phepha e bile o bonala.
- Tiriso ya nako e e tshikhinngwang.

Karolo ya A: bonnyane metsotso e le masome a mane.

Karolo ya B: bonnyane metsotso e le masome a matlhano.

Karolo ya C: bonnyane metsotso e le masome a matlhano.

LENAANE LA DITENG

Tsebe e, e tla letla baithuti go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO		
Poko e e tlaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le pedi.		
1. Leboko la ga Setšhele wa Ntlha	Potso ya tlhamo	10
	KGOTSA	
2. Mosadi wa letagwa	Potso e khutshwane	10
	KGOTSA	
3. Bosiela	Potso e khutshwane	10
	KGOTSA	
4. Motlhokagae	Potso e khutshwane	10
	LE	
Leboko le le sa tlaolwang: Araba potso e le NNGWE		
5. Loleme	Potso ya tlhamo	10
	KGOTSA	
6. Ngwetsi	Potso e khutshwane	10
	KGOTSA	
KAROLO YA B: PADI Araba potso e le NNGWE		
7. Leba Seipone	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
8. Leba Seipone	Potso e khutshwane	25
	KGOTSA	
9. Omphile Umphi Modise	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
10. Omphile Umphi Modise	Potso e khutshwane	25
	KGOTSA	
11. Masego	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
12. Masego	Potso e khutshwane	25
KAROLO YA C: TERAMA Araba potso e le NNGWE		
13. Matsapa di wa tsaya kae?	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
14. Matsapa di wa tsaya kae?	Potso e khutshwane	25
	KGOTSA	
15. Ga se lorato	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
16. Ga se lorato	Potso e khutshwane	25

ELA TLHOKO: Mo karolo ya B le C, araba potso ya tlhamo e le NNGWE le potso e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

LENANENETEFATSO

Go tshwanetse go neelanwa ka lenaneotekolo go thusa baithuti go kgona go netefatsa fa ba arabile palo ya dipotso e e tlokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA
A: Poko (Leboko le le tthaotsweng)	1 - 4	2	
A: Poko (Leboko le le sa tthaolwang)	5 - 6	1	
B: Padi (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	7 - 12	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	13 - 16	1	

ELA TLHOKO: Mo dikarolong tsa B le C, araba potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A**POKO****Maboko a Setswana: LD Raditladi le ba bangwe**

Go tla bodiwa pele maboko a a tlhaoletsweng baithuti monongwaga, mme morago go latele maboko a a sa tlaolwang.

POTSO 1: TLHAMO

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le NNE tse di boditsweng.

1. Buisa leboko le le latelang, mme ka mafoko a gago o kwale tlhamo e mo go yona o tlhagisang **semelo** sa mmokiwa mme o bo o tlhalose gore mangwe a **matshwao a poko** a mmoki a a dirisitseng fa tlase mo pokong ya gagwe a dirisitswe go kaya eng? Karabo e nne mafoko a a ka nnang 190 – 240. (halofo ya tsebe)

Leboko la ga Setšhele wa Ntsha

Ke motšatša mogakatsa mala, Yo go tweng noga e kgolo ya 'noka tse dikgolo, E go tweng e kile ya tsosetsa bangwe kgwanyape,	3
Ya re Bakgatla ya ba tsosetsa phefo, Ngwana wa lekone a tshaba a sutlha, A tshaba ka 'tlhako di le letsogong.	6
Ngwale boela yoo o mmokile, O boka o sa itse 'ina ja gagwe, 'Ina ja gagwe ke matsodimatsoke.	9

10

KGOTSA

POTSO 2: POTSO E KHUTSHWANE

1. Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Mosadi wa Letagwa	
Banyana bona ba senka senkgwe, Ga go motho yo o ba apeelang Kgotsa motho yo o ka ba tsholelang, Gonne mmaabo o boa a fedile, O boa le melelo e timile.	3
O fetogile bolalome, O tlhoka le kutlwelobotlhoko.	6
O tlhokisa bana neo e kgolo Lerato la pelo ya mmaamotho, Motshwarathipa ka fa bogaleng. O totobetse mmele le tlhogo	9
Mo gare ga seretse sa botagwa. O thatafaditse pelo tota; Mme o gogwagogwa ke botagwa.	12

- 2.1 Naya mabaka a le mabedi a a dirang gore banyana ba senke senkgwe. (2)
- 2.2 Fa o ne o le mongwe wa bana ba go buiwang ka bona mo lebokong le le fa godimo, o ne o ka dira eng? (2)
- 2.3 Nopola sekapuo sa mothofatso go tswa mo lebokong le. (1)
- 2.4 Ke ponagalo efe ya poko e e dirisitsweng mo meleng 2 le 3? (1)
- 2.5 Nopola ponagalo ya poko e o e fileng mo go 2.1.4. (1)
- 2.6 A o dumela gore seane se se reng "Mmangwana o tshwara thipa ka fa bogaleng" se sekametse mo letlhakoreng le le lengwe? Tshegetsisa karabo ka lebaka. (2)
- 2.7 Ke sekapuo sefe se se dirisitsweng mo moleng 6? (1)

MADUO: 10

KGOTSA

POTSO 3: POTSO E KHUTSHWANE

3 Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Ke ledimo le le jang batho le metlhape, Moselesele o sadisang le makape, Go sale bolota go sale botlhoko, Go sale sebedu se tlhokang dipheko.	3
Bosiela ke pula ya kgogolammoko, Ke mosetlho o o sa rwalelwang ditlhako; Bo go kolobetsa bo sa go rapele, Bo go tlhabe dinao, ditlhako o di rwele.	6
Bosiela ruri ke leselamotlhaka Le utswang dikoko, masogo le dikgaka; Bo tsena fela le fa ntlo e ageletswe, Bo bo bo senya lokgapho lwa ntlo e feetswe.	9 12

- 3.1 Maikutlo a mmoki ke afe? (1)
- 3.2 Lebaka le le dirang gore mmoki a bo a le mo maikutlong a o a kaileng mo go 3.1.1 ke lefe? (1)
- 3.3 Ke sekapuo sefe se se renang mo lebokong le? Nopola sekao go tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 3.4 Tlhalosa maikutlo a gago tebang le bosielana. (2)
- 3.5 Go dirisitswe sekapuo sefe mo moleng 7? (1)
- 3.6 Bosielana bo tshwantshiwa le eng mo meleng ya 11 le 12? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 3.7 Nopola neeletsano go tswa mo lebokong le. (1)

MADUO: 10

KGOTSA

POTSO 4: POTSO E KHUTSHWANE

4 Buisa nopolole e e latelang, mme o arabe dipotso.

Motlhokagae	
Ke fetile le sekolo sa Moeding. Le Taemane nna ke mo potile ka kwa, Ke le makgasana le ditlhale mmeleng, Le 'bata tsa borokgwe ke sa di roka, E kete ruri ke tau ka gagolakwa.	3
Ga ke sa tlhwa ke sekisediwa lesidi, Ga ke sa tihole ke amogela lefifi.	6
Fa dinaledi tsa godimo di ka nkgoa, Mowa wa me wa goletsegela marung, Mme wa tlogela mmele wa me o le mokoa, Tsayang nama ya me lo ko lo e tsenye mmung,	9
Lo re: "Yo legae o le bonye mo losong, O tshwana fela le moswela Tebele, Ka moswela ga gabo ga a jewe mmele"	12

- 4.1 Ke eng se se dirileng gore mmoki a iphithele a potile Taemaneng ka kwa? (1)
- 4.2 Ke ponagalo efe ya poko e e dirisitsweng mo meleng 6 le 7? (1)
- 4.3 Nopola ponagalo ya poko e o e fileng mo go 4.1.2 (1)
- 4.4 Lebaka le le dirang gore mmoki a eletsa go swa ke lefe? (2)
- 4.5 A go siame gore motho a ipiletse loso? Tshegetsatsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 4.6 Nopola tlogelo go tswa mo lebokong. (1)
- 4.7 Tlhalosa mela e meraro ya bofelo ya leboko. (2)

MADUO: 10

LE

POTSO 5: POTSO YA TLHAMO**Molalatladi: SS Mookua**

(Leboko le, le tshwanetswe ke go arabiwa ke baithuti botlhe.)

Dipotso di le PEDI (tlhamo le dipotso tse dikhutshwane di tla bodiwa mo lebokong le le lengwe. Araba potso e le NNGWE jaaka go tlhagisitswe fa tlase.

5. Buisa leboko le le latelang, mme ka mafoko a gago o tlhagise se tota mmoki a lelang ka ga sona. Karabo e nne mafoko a a ka nnang 190 – 240. (halofo ya tsebe)

Loleme	
Heela motshelanoka e tletse! O binabinelang leganong? O tlolaka jaaka e kete o a lwala, Didimala motshelanoka e tletse.	3
Loleme moagi wa motse! Loleme mothuba malapa! Letshwenyo o le tsenyetsang lapeng? Ithute botho motshelanoka e tletse.	6
Mafatshe a tsogelana kgatlhanong, Basadi ba supana ka menwana; Molotlhanyi ke mang? Tswaya ka nnete motshelanoka e tletse.	9 12
Kgomo e tshwarwa ka dinaka, Motho o tshwarwa ka loleme. O tsenyetsang motho dipharagobeng? Wena motshelanoka e tletse!	
Dikgang o re neela menate; Dikgang o re neela matlhoko, Loleme, batho ba latlhegetswe ke matshelo, Ke wena molotlhanyi, motshelanoka e tletse.	

MADUO:**10****KGOTSA**

POTSO 6: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**Molalatladi: SS Mokuwa**

6. Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

Ngwetsi	
Dipharagobeng bitsa malome, Malome a go thuse mathateng, Ga go mokgoro o sa neleng, Mengwe le fa e nela, e a thibiwa.	3
Motse o agiwa ke kutlwano – Kutlwano ya monna le mosadi, Ba rera motsopodia, dikgang. Di thamalele jaaka thupa ya Kgalagadi.	6
Ntlogeleng ke boeleng gae! Legae goo – motho go thebe phatshwa, Monate o fetogile botlhoko, Ntlogeleng ke tsamayeng.	9 12
Tshotlego ke ya rona rotlhe, Mme ngwetsi ke mmona dilo, Nna ngwetsinyana ya batho, Direthe ke di jewa ke lebile.	15

- 6.1 Tlhalosa seane se se fitlhelwang mo moleng wa boraro. (2)
- 6.2 Ke letshwao lefe la poko le le fitlhelwang mo meleng 5 le 6? (1)
- 6.3 Nopola letshwao la poko le o le fileng mo go 6.1.2 (1)
- 6.4 Go dirisitswe sekapuo sefe mo moleng 8? (1)
- 6.5 Go ya ka wena, ke ka ntlha ya eng fa go bidiwa malome fa monna le mosadi ba na le mathata? (2)
- 6.6 Ke eng se se tlisang kutlwano mo lelapeng? (1)
- 6.7 Tlhalosa gore ke eng se se tshwanetseng go dirwa go thibela mathata a dingwetsi di rakanang nao. (2)

[10]**MADUO OTLHE A KAROLO YA A: [30]****LE**

KAROLO YA B: DIPADI

Ditshwaelo ka kakaretso

- Go tla bodiwa dipotso tse dikhutshwane le potso ya tlhamo go tswa mo pading e e tlhaoletsweng baithuti monongwaga.
- Moithuti o tshwanetse go araba dipotso go tswa mo pading e a e buisitseng.
- Fa o a araba potso ya tlhamo (7, 9 kgotsa 11) mo Karolong ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane (14 kgotsa 16) mo Karolong ya C.
- Fa o araba dipotso tse dikhutshwane (8, 10 kgotsa 12) mo Karolong ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo (13 kgotsa 15) mo Karolong ya C.

POTSO 7: Leba Seipone: Kabelo Kgatea

7. Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

E kete nako nngwe le nngwe fa Gokatweng a tsena mo leratong le nna bogole kgotsa gona go mo lerela diphatsa tse di seng kana ka sepe. Tshegetsisa ntlha e, o ikaegile ka go nopola ditiragalo go tswa mo pading e. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. (Tsebe le halofo)

[25]

KGOTSA

POTSO 8: Leba Seipone: Kabelo Kgatea

8. Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso

E rile fa moeka a ema fa mojako, a iphitlhela a lebagantse matlho le mosadi yo a neng a mo thusa botsotsi ba mo phamoletse madi kwa Foreiborogo.
 “Ke nnake yo Rasta, mo folosetse dilwana mo sejanageng”
 A tšhoma jalo a sa bone monnawe a jele kgakge. E bile a rotse diborele gore a bone Motswagauteng sentle.
 “Le fa go twe batho ba a tshwana.”Mosadimogolo wa Foreiborogo a bua jalo a itshwere letheke. Motswagauteng a kgobega marapo, a thibosa moriri o o matshophe mo matlhong.
 Mosadimogolo wa Foreiborogo a boelelela mogolowe bonatla jo Motswagauteng a kileng a bo supa kwa Foreiborogo.
 Moeka a bogela selemo sa boitumelo le dikeledi fa di tswapela mo matsutsubeng a bogodi. A gopola nkokoagwe ljelele. ljelele o ne a mo rutile fa keledi ya motho yo mongwe e sa wele fa fatshe.

- 8.1 Mojako o go buiwang ka ona mo temaneng ke wa lelapa la ga mang? (1)
- 8.2 Leina la mosadi yo moeka a neng a mo thusa ke mang? (1)
- 8.3 Lebaka le le neng le dira gore monnawe monga moeka a je kgakge ke lefe? (2)
- 8.4 Tlhalosa gore moeka o thusitse mosadi wa moeng jang? (2)
- 8.5 Legodu le tlogetse Motswagauteng ka mafoko afe fa le palama mo koloing ya mapodisi? (2)
- 8.6 Ke ka ntlha ya eng fa setšhaba se se neng se kokoane foo se ne se tshwaya Motswagauteng phoso? (2)
- 8.7 Go ya ka wena, a go siame gore basweu e nne bona ba ba tseelwang madi? (2)
- 8.8 Ditlamorago tsa thuso e moeka a e fileng mosweu fa a ne a tseelwa madi e nnile dife? (2)
- 8.9 Tlhalosa lebaka le le dirileng gore moeka a ngwege kwa bookelong. Naya mabaka a le mabedi. (2)
- 8.10 Maikaelelo a lepodisi le le neng le tshwere kgetsi ya moeka e ne e le afe? (2)
- 8.11 A o dumela gore mapodisi ke ona a rotloetsang bogodu gammogo le dipolao tse di fitlhelwang mo setšhabeng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 8.12 Kgolagano e e fa gare ga motswagauteng le mosadi wa moeng ke efe? (2)
- 8.13 Fa leeto lwa ga mmaSwanepoel le fela, go diragetse eng ka Motswagauteng? (1)
- 8.14 Fa o bona ke ka ntlha ya eng fa mmaSwanepoel a dira se se kailweng mo go 8.1.13? (2)

[25]**KGOTSA**

POTSO 9: Omphile Umphi Modise: DPS Monyaise

9. Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Fa e le Motlalepule ena ke moipolai yo o sa lelelweng ka dilo a di itirile ka go phuaganya madi a a senang molato. A o lela nae kgotsa nnyaya? Tshegetsisa karabo ka go nopola mabaka a a utlwalang go tswa mo pading. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450.

[25]**KGOTSA****POTSO 10: Omphile Umphi Modise: DPS Monyaise**

10. Buisa nopolole e e latelang, mme o arabe dipotso.

Ngwanaka, nkatamela.

Modise a ya go khubama fa pele ga Mmamosidi.

Mosadimogolo a mo keleka a ba a fitlha mo tsebeng ya moja. A simolola go roroma jaaka motho wa letshoroma. Fa Mosidi a tlola a re o a mo tshwara, mosadimogolo a ngaa jaaka ntšwa e gatile legala. "Omphile!" Modise a tlola. A ithaya a re Mmamosidi a re "Umphi." Fa a mo leba a bona Mmamosidi a phaphaletse sefatlhego...

Ngaka ya fitlhela maloba e le maabane...

Motho ga a itsiwe e se naga. Mmamosidi o ne a na le letlojana le o neng a le beile kwa go itseng ena fela. Ya re go ntse go phurotlhololwa, motho a ntsha lebotlolo la letlojana e kete le ka tswa dikgolo. "Rra, se ke eng?" Rra – Mosidi a tlhoka karabo, e le santlha a le bona. Fa ba bula, ba fitlhela pampitshana mo teng go kwadilwe ka letsogo le le roromang:

"Modimo O intshwarele. Bathong Thusang ngwanake, o kwa Olanti."

- 10.1 Modise o bewa ke eng kwa ga Mmamosidi? (2)
- 10.2 Ke eng se tota se gogelang Mmamosidi mo tsebeng ya ga Modise ya moja? (2)
- 10.3 Ke ka ntlha ya eng fa Mmamosidi a roroma jaaka motho wa letshoroma? (2)
- 10.4 Fa o bona ke eng se se ka neng se dirile gore Mmamosidi a phaphalale sefatlhego? (2)
- 10.5 Lebaka le le dirang gore Modise a tlole fa Mmamosidi a re Omphile ke lefe? (2)

- 10.6 Ke mabaka afe a a tlholang gore Modise a bo a teilwe maina a a latelang:
- 10.6.1 Omphile (1)
- 10.6.2 Umphi (1)
- 10.6.3 Modise (1)
- 10.7 Naya tlhaloso ya seane “motho ga a itsiwe e se naga” o ikaegile ka temana. (2)
- 10.8 A o dumalana le ntlha ya gore seane se se mo go 10.1.7 se sekametse mo letlhakoreng le le lengwe? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 10.9 Ke ka ntlha ya eng fa Mmamosidi a kopa Modimo go mo itshwarela? (2)
- 10.10 Ngwana yo go tweng o kwa Olanti, o ile jang koo? (2)
- 10.11 Fa Mmamosidi e ne e le motsadi wa gago, a o ne o tla mo itshwarela? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 10.12 Loso lwa ga Motlalepule le tlile ka bonako. Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)

[25]**KGOTSA****POTSO 11: Masego: G Mokae**

11. Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Tlhalosa ka moo kgethololo ya Basweu mo Bantshong e amileng botshelo jwa ga Masego ka gona. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450 (Tsebe le halofo) mme o ikaege thata ka baanelwa ba ba latelang:

- 11.1 Kgabo Motsepe e leng rraagwe Masego.
- 11.2 Sol le Cathy Lazar.
- 11.3 Vusi Mgoma e leng mogatsa Masego.

[25]**KGOTSA****POTSO 12: Masego: G Mokae**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

12. Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Baeng ba gagwe a ba tlotlile ka pankana ya mapolanka e e sekameng, e kete e tla pharama ka fa tlase ga boima jwa bona jo bogolo.
A tswetele mosese wa maithokelo wa motoise wa botala jwa legodimo le tuku e e tshwanang le ona, mme a leta morwadie go tikela morago ga go ba lerele mogodungwana pele a ka bua
A bua ka lentswe le lesesane, “lebogang badimo ba lona go bo le sa fitlhela rraagwe mo. O ne a tla le bolaya bobedi jwa lona”.
Molekane wa gagwe, a ba tlhalosetsa, “o ile toropong le base go phetha mabaka a polase”.

Baeng ba babedi ba banna ba lebana ka matlho a a tshwenyegileng, mme mongwe le mongwe a ikaelela go nyenyefatsa nako ya bona ya go ba jela nala. Go se na yo o belaelang bonnete jo bo mo mafokong a ga Goabaone gore molekane wa gagwe o ne a tla ba bolaya.

“Ke utlwile botlhoko le nna mme mmaMotsepe; ke ne ke solofetse gore ke tla mo thusa go diragatsa ditiro tsa gagwe”, rre Selalome a bua.

“Mme kana maši ga a tshologa otlhe, a ka nna a boa a di diragatsa, fa fela a sa itlhoboge”, rre Joseph Kgotle a mo roma serota go tshedisa mmaMotsepe.

- 12.1.1 Naya maina a baeng ba babedi ba go buiwang ka bona mo temaneng. (2)
- 12.1.2 Baeng ba babedi ba o ba kaileng mo go 12.1.1 ba bewa ke eng mo lelapeng la ga Kgabo Motsepe? (2)
- 12.1.3 Ke tiro efe e e bosula e e neng ya diragalela Masego? (2)
- 12.1.4 Tiro e o e kaileng mo go 12.1.3 e tlhodilwe ke eng? (2)
- 12.1.5 Ke thuso efe e Masego a ne a tshwanetse go e batla pele a ka fitlhelela dikgwedi di le tharo? (2)
- 12.1.6 Go ya ka wena, a Masego o tsere tshwetso e e mo tswetseng mosola ka go sa batle thuso e? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 1.2.1.7 Tlhalosa gore kgang e e tšhotlhwang e, e amile batsadi ba ga Masego jang bogolosegolo rraagwe? (2)
- 12.1.8 Naya dilo di le pedi tse Masego a itomeleditseng tsona ka ntlha ya tiro e e mo diragaletseng e. (2)
- 12.1.9 Lebaka le le dirang gore Goabaone a re Kgabo o tsile go bolaya baeng ke lefe? (2)
- 12.1.10 Mmuisano wa ga Goabaone le banna ba babedi ba, o senola maikutlo afe? (1)
- 12.1.11 A kgang ya ga rre Kgotle ya gore “ maši ga a tshologa otlhe a ka nna a boa a diragatsa, fa fela a sa itlhoboge” e nnile nnete? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 12.1.12 A polelo e e reng “lebogang badimo ba lona go bo le sa fitlhela rraagwe mo”. O ne a tla le bolaya bobedi jwa lona” ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 12.1.13 O ithutile eng ka ditsala? (2)

MADUO OTLHE A KAROLO YA B: [25]

LE

KAROLO YA C**DITERAMA**

- Fa o a arabile potso ya tlhamo (7, 9 kgotsa 11) mo Karolong ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane (14 kgotsa 16) mo Karolong ya C.
- Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane (8, 10 kgotsa 12) mo Karolong ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo (13 kgotsa 15) mo Karolong ya C.

POTSO 13**Matsapa di a tsaya kae?: S.S.Mokua**

13. Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.
- 13.1 Mo teramakhutshweng e, 'Matsapa di a tsaya kae' go itshupa e kete go swelwa ke monna le ngwana ka nako e le nngwe go tlholwa ke botubi jwa ga Tlhapi ka ntlha ya go lomeletsa Legae ngwana yo a mo godisitseng. Dumalana kgotsa o ganetsane le tlhagiso e, mme o tshegetse karabo ka mabaka a a utlwalang go tswa mo teramakhutshweng e. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450.

[25]**KGOTSA****POTSO 14****Matsapa di a tsaya kae? S.S.Mokua.**

14. Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso

A: (O bua a phutholotse mowa)
Mmaetsho re boile mo tseleng jaaka go twe motswagae ga a laele.
Re bone go tlhokega thata go go latsa ka lefoko.

B: Lefoko?
Tswaya ka tsona.

A: Re neela ngwana mo diatleng tsa lelapa le.

B: Ke a leboga mma.
Dikgogakgogano ga di batlege, di senya tiro, e senyege.
Kutlwano ke maatla.
(O bitsa morwa)
Ngwanaka.

B: Mmaago ke yono.
A re o go neela taolo yotlhe ya thulaganyo ya setopo sa ga mogatso.

- 14.1 Naya leina la Mmui A. (1)
- 14.2 Mmui A o bua le mang? (1)
- 14.3 Segalo se se dirisitsweng ke Mmui A se senola maikutlo afe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 14.4 Tlhalosa lebaka le le dirileng gore mmui A, a fetole mogopolo. (2)
- 14.5 Fa leina la ngwana yo o neelwang mo diatleng tsa lelapa le. (1)
- 14.6 Ke eng se se diragaletseng ngwana yo? (2)
- 14.7 A o utlwela ngwana yo botlhoko ka se se mo diragaletseng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 14.8 Dikgogakgogano tse go tweng ga di batlege ke tsa eng? (1)
- 14.9 Lebaka le le tlholang dikgogakgogano tse, ke lefe? Tlhalosa karabo ya gago. (2)
- 14.10 Maikaelelo a Mmui A, e ne ya nna afe morago ga go retelwa ke go tsaya morwadie? (2)
- 14.11 A Mmui A o ne a atlega mo maikaelelong a gagwe? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 14.12 Ditlamorago tsa se se kailweng mo go 14.1.11 e nnile dife mo lelapeng le? (2)
- 14.13 Go ya ka maitemogelo a gago, a dikgogakgogano tse di kaiwang mo temaneng e, di tlholwa ke borramosetsana fela? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 14.14 Tlhalosa gore polelo e e reng 'Re neela ngwana mo diatleng tsa lelapa le', ke ntlha kgotsa kakanyo. (2)
- 14.15 Nopola mola o o lopang theetso go tswa mo temaneng. (1)

[25]**KGOTSA****POTSO 15****Ga se Lorato: M.J.Magasa**

15. Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.
- 15.1 Se se dirwang ke Motsamai ke matlhabisa ditlhong a a seng kana ka sepe. Tlhagisa maitemogelo a gago tebang le se, o bo o tlhalose gore a tota se ke se se tshwanetseng go dirwa ke rre a le mo lelapeng la gagwe. Tshegetsa karabo ya gago ka mabaka go tswa mo terameng. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. (Tsebe le halofo).

[25]

KGOTSA**POTSO 16**

16. Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso

A: (A ntse a lela le go iphomola dikeledi)
Ke tsile ka mathata a monna.
O ntlogetse mo ntlong le bana.
Ga twe o nna le basadi ba bangwe mo nageng.
Yo mongwe o mo agetse ntlo,
Yo mongwe o mo agetse lebenkele.
(O a lela)

B: (O seka dikeledi tsa kutlobothoko)
O a reng! Ntlo le lebenkele?
Rre Ontebile, selo se mathata!
Rre yo o tshwanetse a bo a sule pelo.
Motho a ka tlogela lapa la gagwe
A be a ya go tihabolola a ba bangwe!
Kooteng ga a tihaloganye molao.
Wena mma, rre yo o mmonang yo
Ke mmueledi wa kgotla.
Nna le ene le ba bangwe,
Re mekamekana le ona mathata a.
Jaanong o lesego o mo fitlhetse.
E monate e tseelwa tlaeng.
Ke solofela gore o tla thusega tota.

- 16.1 Mmui A ke mang? (1)
- 16.2 Mmui B ena ke mang? (1)
- 16.3 Monna yo go kaiwang fa a tlogetse mosadi mo ntlong ke mang? (1)
- 16.4 Maina otlhe a a filweng mo nopolong e e fa godimo a ile boreelelong. Tshegetsa karabo ya gago ka go naya lebaka mo leineng lengwe le lengwe gore ke ka ntlha ya eng fa o dumalana le ntlha e. (6)
- 16.5 Puisano e, e diragala kwa kae? (1)
- 16.6 Mmui A, o ne a ile go dira eng mo lefelong le o le kaileng mo go 16.1.5 (2)
- 16.7 A o ne a atlega mo mokgapheng wa gagwe? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 16.8 Go ya ka wena a go ne go tlhokega gore Mmui A, a ye mo lefelong le? (2)
- 16.9 Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng fa go twe monna yo go buiwang ka ena o sule pelo? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)

- 16.10 Tlhalosa kamano ya monna yo le basadi ba babedi ba ba tlhagelelang mo temaneng. Se lebale go naya maina a bona. (4)
- 16.11 Fa o bona, a go na le karolo e puso e e tsayang tebang le banna ba mofuta o? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 16.12 Banna ba ba suleng dipelo jaaka yo o tlhagelelang mo temaneng ba ka thusiwa jang? (1)

MADUO OTLHE A KAROLO YA C: 25

PALOGOTLHE : 80